Bilim
Innovatsiya
Barqaror rivojlanish

Noyabr
№ 11, 2026

AGROBIZNES, FAN VA TEXNOLOGIYALAR

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON
JURNAL

Агробизнес, наука и технологии

Agribusiness, science and technology

№ 083688

ISSN:
3060-5245

Toshkent-2026

Platform & workflow by
OJS / PKP

BOSH MUHARRIR
Oblomuradov Narzullo Naimovich – i.f.d. (DSc), professor.
Bosh muharrir o'rinbosarlari:
Islamov Soxib Yaxshibekovich – q.x.f.d. (DSc), professor.
Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – q.x.f.d. (DSc), professor.
Farmonov To'lqin Xayitmurodovich – i.f.d. (DSc), professor.
Muharrir:
Beglayev Uchqun Xurramovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent.
Tahrir hay'atining xalqaro a'zolari:
Kusainov Xalel Xaymullayevich – i.f.d. professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)
Vilija Aleknevičienė – i.f.d. professor (Universitet Vitovta Velikogo)
Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)
Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – i.f.d. professor (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xo'jaligini rivojlantirish instituti (IAMO))
Daiva Makutenene – professor, (Vitautas Magnus universiteti, Litva)
Xaitboyeva Nargiza Alikulovna - i.f.d. dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)
Tahrir hay'ati:
08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:
Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – i.f.d. (DSc), professor;
Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – i.f.d. (DSc), professor;
Rustamova Iroda Baxramjanovna – i.f.d. (DSc), professor;
Ochilov Ilhom Sayitqulovich – i.f.d. (DSc), professor;
Askarov Nazimjon Niyozovich – i.f.d. (DSc), professor;
Abdullayev Altinbek Yangibayevich – i.f.d. (DSc), professor;
Boltayev Abror Sayitmuradovich – i.f.d. (DSc), dotsent;
Abduvasikov Abduaziz Abdulazizovich – i.f.n. professor;
Mamadiyarov Dilshad Uralovich – i.f.n. dotsent;
Achilov Mashrab Ulug'bekovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Galimova Feryuza Rafikovna – i.f.n. dotsent;
Odilova Dilnozaxon Barnayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Yangiboyev Dilshod G'ulomovich – i.f.f.d. (PhD);
Saidova Dildora Nurmatovna – i.f.n. dotsent;
Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Roziqov Jahongir Mustaqim o'g'li – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Boltayev Nurali Shiramatovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Ibragimova Madina Ismoilovna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Javliyev Nuriddin Bektemir o'g'li – i.f.f.d. (PhD).

06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari:
Shokirov Alisher Djuraboyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;
Mardanov Husniddin Xolbozorovich – q.x.f.d. (DSc);
Abdiyev Fozil Rashidovich – q.x.f.d. (DSc);
Sattorov Maqsud Axtamovich – q.x.f.d. (DSc);
Yuldashov Nurbek Ergashovich – v.f.d. (DSc);
Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich – q.x.f.d. (DSc), dotsent;
Namazov Ixtiyor Choriyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;
Xudayqulov Jonibek Bozarovich – q.x.f.d. (DSc), professor;
Eshonqulov Jamoliddin Saporboy o'g'li – q.x.f.d. (DSc), professor;
Abdullayev Anvar Kodirullayevich – b.f.n., katta ilmiy xodim;
Atabayev Ma'ruf Maxmudovich – q.x.f.n. professor;
Safarov Asqar Asadullayevich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;
Mustafakulov Davron Mamatqulovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;
Kasimov Botir Sadriddinovich – q.x.f.f.d. (PhD);
Akramov Umidilla Ikramdjanovich – q.x.f.n. dotsent;
Elboboyev Abdug'ani Shuxrat o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);
Muxammadov Yo'ldoshbek Akmal o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);
Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;
Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent.

MUASSIS
Toshkent davlat agrar universiteti

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR
Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy.
Jurnalning telegram manzili:
t.me/agrobiznes_elektronjurnal
E-mail: licht-1989@mail.ru
Jurnalning rasmiy sayti:
https://www.agrobiznesjournal.uz
Tel: +(998) 93 439 30 00

JURNALNING ILMIYLIGI:

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

Elektron nashr, 79-sahifa.
2026-yil, №11. noyabr.

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

2026-yil, noyabr.
№11-son.
ISSN: 3060-5245

MUNDARIJA

IQTISODIYOT FANLARI

MUXITDINOV SHOHIJAHON HUDOYOR O‘G‘LI
Barqaror cho‘l turizmi klasterlarini rejalashtirish va boshqarishning ko‘p mezonli modeli.....15
MISIROV ASLIDDIN MAMASOBIROVICH, OYYARIQOVA SABRINA ZOHID QIZI, RUSTAMOVA ZEBINISO BEHZOD QIZI
Tashqi iqtisodiy faoliyatni asosiy mazmuni.....24
JUMAYEV AKBAR MAHMUDOVICH
Viza rejimini liberallashtirishning kiruvchi turizmga ta’sirini baholash: gravitatsiya modeli va mashinali o‘qitish uyg‘unligi.....33
MISIROV ASLIDDIN MAMASOBIROVICH, YUSUPOV ALPOMISHBEK FAZLIDDIN O‘G‘LI, ZAFAROV OYBEK DILSHODOVICH
Tashqi iqtisodiy faoliyatning asosiy elementlari.....39
JUMAYEV AKBAR MAHMUDOVICH
O‘zbekistonda kiruvchi turizmning makroiqtisodiy ta’siri va uni dinamik panel model asosida prognozlash.....48
MISIROV ASLIDDIN MAMASOBIROVICH, AZAMAT ABDULLAYEV AKBAR O‘G‘LI, XASANOV BEHRUZ MA’MURJON O‘G‘LI
Tashqi iqtisodiy faoliyatga berilgan imtiyozlar.....54
DJURAYEVA IRODA BAHROM QIZI
Raqamli to‘lovlarning yashirin iqtisodiyotni qisqartirishdagi institutsional roli.....62
GAYBULLA KUCHKAROV
Qashqadaryo viloyatida moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini baholash va hududiy tafovutlarni qisqartirish yo‘llari.....71
SAYDIRASULOV LAZIZ ALIMOVICH
Soliq imtiyozlarining fiskal samaradorligini baholash va soliq xarajatlarini optimallashtirish yo‘nalishlari.....79

2026-yil, noyabr.
№11-son.
ISSN: 3060-5245

SOLIQ IMTIYOZLARINING FISKAL SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA SOLIQ XARAJATLARINI OPTIMALLASHTIRISH YO‘NALISHLARI

SAYDIRASULOV LAZIZ ALIMOVICH
O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi,
Moliya va buxgalteriya hisobi kafedrasi dotsent v.b., PhD
E-mail: lazizsaid005@gmail.com
ORCID ID: 0009-0004-8440-4906

Annotatsiya. Maqolada soliq imtiyozlarining fiskal samaradorligini baholash va soliq xarajatlarini optimallashtirishning metodologik hamda amaliy yo‘nalishlari tadqiq etilgan. Tadqiqotda soliq xarajatlarini bazaviy soliq tizimidan chetlanish sifatida aniqlash, imtiyozlarning hisoblangan summasi bilan budjetning haqiqiy boy berilgan daromadini farqlash, natijadorlikni qo‘shimcha investitsiya, bandlik, soliq tushumi va taqsimot samaralari orqali baholash taklif etiladi. O‘zbekiston Hisob palatasining 2025-yil yakunlariga oid rasmiy ma’lumotlari va xalqaro tashkilotlarning metodologik tavsiyalari tahlil qilindi. Ochiq ma’lumotlar imtiyozlar kesimida sababiy ta’sirni aniqlash uchun yetarli bo‘lmagani sababli maqolada shartli hisob-kitoblarga asoslangan to‘rtta siyosiy ssenariy taqqoslandi. Natijada soliq xarajatlari reyestri, maqsadli indikatorlar, davriy baholash, vaqt chegarasi va muqobil budjet instrumentlarini solishtirishga asoslangan bosqichli qaror qabul qilish modeli ishlab chiqildi. Takliflar soliq imtiyozlarini umumiy qisqartirish emas, balki isbotlangan natijadorlik va fiskal intizom mezonlari bo‘yicha qayta yo‘naltirishga qaratilgan.
Kalit so‘zlar: soliq imtiyozlari, soliq xarajatlari, fiskal samaradorlik, boy berilgan daromad, soliq siyosati, kontrfaktual tahlil, budjet shaffofligi, investitsiya rag‘batlari.

Аннотация. В статье исследуются методологические и практические подходы к оценке фискальной эффективности налоговых льгот и оптимизации налоговых расходов. Предлагается определять налоговые расходы как отклонения от базовой налоговой системы, разграничивать заявленный объём использованных льгот и фактические потери доходов бюджета, а также оценивать результативность с учётом дополнительных инвестиций, занятости, налоговых поступлений и распределительных эффектов. Проанализированы официальные данные Счётной палаты Узбекистана за 2025 год и методические рекомендации международных организаций. Поскольку общедоступные агрегированные данные не позволяют установить причинный эффект отдельных льгот, представлены четыре иллюстративных сценария налогово-бюджетной политики. Разработана последовательная модель принятия решений, объединяющая реестр налоговых расходов, целевые показатели, периодическую оценку, ограничение срока действия льгот и сравнение с прямыми бюджетными инструментами. Предложенные меры направлены на повышение адресности и прозрачности льгот без необоснованного отождествления их номинальной стоимости с бюджетными потерями.
Ключевые слова: налоговые льготы, налоговые расходы, фискальная эффективность, выпадающие доходы, налоговая политика, контрфактический анализ, прозрачность бюджета, инвестиционные стимулы.

Abstract. This article examines methodological and practical approaches to evaluating the fiscal effectiveness of tax incentives and optimizing tax expenditures. Tax expenditures are defined relative to a benchmark tax system, while the reported value of benefits used is distinguished from actual revenue forgone. Effectiveness is assessed through additional investment, employment, tax receipts and distributional outcomes rather than beneficiary take-up alone. The analysis draws on Uzbekistan’s Chamber of Accounts report for 2025 and guidance issued by international institutions. Because publicly available aggregate statistics do not identify the causal effects of individual incentives, four explicitly hypothetical policy scenarios are compared. The article develops a sequential decision framework combining a comprehensive tax expenditure register, measurable targets, periodic evaluation, sunset provisions and comparisons with direct budget spending. The proposed approach emphasizes targeted redesign, transparent fiscal accounting and evidence-based prioritization instead of indiscriminate withdrawal of tax preferences. It also specifies the administrative data and quasi-experimental research designs needed for future impact evaluation.
Keywords: tax incentives, tax expenditures, fiscal effectiveness, revenue forgone, tax policy, counterfactual evaluation, budget transparency, investment incentives.

2026-yil, noyabr.
№11-son.
ISSN: 3060-5245

KIRISH

Soliq imtiyozlari iqtisodiy siyosatning ikki tomonlama vositasidir: ular investitsiya, innovatsiya, bandlik va ijtimoiy himoyani rag‘batlantirishi mumkin, biroq ayni paytda davlat budjetining soliq bazasini toraytiradi, soliq tizimini murakkablashtiradi va resurslarning bozor signallariga muvofiq taqsimlanishini buzishi ehtimoli mavjud. Shu bois imtiyozning mavjudligi yoki undan foydalangan subyektlar soni uning samaradorligini o‘z-o‘zidan tasdiqlamaydi. Zamonaviy fiskal boshqaruv uchun asosiy savol «qancha imtiyoz berildi?» emas, balki «ushbu imtiyoz bo‘lmaganida yuz bermaydigan qanday qo‘shimcha iqtisodiy natija qanday fiskal qiymat evaziga yaratildi?» degan savoldir [1], [2].

O‘zbekiston sharoitida ushbu masala alohida ahamiyatga ega. Hisob palatasining 2025-yilgi budjet ijrosi bo‘yicha tashqi audit ma’lumotida yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan 120,1 trln so‘mlik soliq hamda 57,6 trln so‘mlik bojxona imtiyozlaridan foydalanilgani, davlat budjeti daromadlari 359,8 trln so‘m va xarajatlari 383,9 trln so‘m bo‘lgani qayd etilgan [1]. Mazkur kattaliklar imtiyozlarni hisobga olish va nazorat qilish dolzarbligini ko‘rsatadi. Biroq 120,1 trln so‘mni hech qanday tuzatishsiz budjetning yo‘qotilgan tushumi sifatida talqin qilish metodologik jihatdan noto‘g‘ri: ayrim imtiyozlar bazaviy soliq rejimining tarkibiy qismi bo‘lishi, ayrimlarida xulq-atvor reaksiyasi yuz berishi va imtiyozlar bir-biri bilan kesishishi mumkin.

Soliq xarajatlari tushunchasi imtiyozlarni budjetdan bevosita ajratiladigan subsidiyalar bilan bir xil fiskal intizom maydoniga olib kiradi. Xalqaro valyuta jamg‘armasi imtiyozlarni davlat siyosatining maqsadiga xizmat qilishi va muqobil instrumentlarga nisbatan samaradorligi bo‘yicha tizimli baholashni tavsiya qiladi[2]. OECDning 2026-yilgi qo‘llanmasi esa imtiyozlarning maqsadini, qamrovini, xarajatlarini, sababiy ta’sirini va islohot imkoniyatlarini izchil baholashni taklif etadi [3]. Demak, davlat soliq imtiyozini qo‘llashdan oldin uning aniq vazifasini, kutilayotgan natijasini, xarajat chegarasini va yakuniy qayta ko‘rib chiqish sanasini belgilashi zarur.

Tadqiqotning maqsadi — O‘zbekiston sharoitida soliq imtiyozlarining fiskal samaradorligini baholash uchun tushunchaviy va hisoblash mezonlarini tizimlashtirish, ochiq rasmiy ma’lumotlar asosida fiskal ko‘lamni tavsiflash hamda soliq xarajatlarini optimallashtirishga yo‘naltirilgan qaror qabul qilish mexanizmini taklif etish. Tadqiqot obyekti soliq imtiyozlari va ular bilan bog‘liq budjet munosabatlari; predmeti esa soliq xarajatlarini o‘lchash, natijadorlikni baholash va imtiyozlar portfelini qayta loyihalash usullaridir.

Tadqiqotning ilmiy hissasi uch yo‘nalishda ifodalanadi: birinchidan, imtiyozlardan foydalanish summasi, statik boy berilgan daromad va sababiy fiskal ta’sir bir-biridan ajratiladi; ikkinchidan, qo‘shimcha iqtisodiy natija va fiskal xarajat o‘rtasidagi munosabatni aks ettiruvchi ko‘rsatkichlar tizimi taklif qilinadi; uchinchidan, fiskal, ijtimoiy va ma’muriy mezonlarni uyg‘unlashtirgan ko‘p mezonli baholash asosida «saqlash — qayta loyihalash — muddatini cheklash — bekor qilish» qarorlar matritsasi ishlab chiqiladi.

2026-yil, noyabr.
№11-son.
ISSN: 3060-5245

ADABIYOTLAR SHARHI

Soliq xarajatlari nazariyasida markaziy tushuncha bazaviy soliq tizimidir. Ma'lum bir chegirma, ozod qilish, pasaytirilgan stavka yoki kechiktirilgan to'lov faqat soliqning odatiy, me'yoriy tartibiga nisbatan imtiyoz deb tan olingandagina soliq xarajati sifatida baholanadi. Shu sababli turli mamlakatlarda bir xil norma turlicha tasniflanishi mumkin. OECD budjet jarayonidagi soliq xarajatlariga bag'ishlangan tadqiqotida aynan bazaviy tizimni belgilash va fiskal qiymatni hisoblashdagi tafovutlar xalqaro solishtirishni qiyinlashtirishini ta'kidlaydi [4].

IMFning Beer va hammualliflar tomonidan tayyorlangan metodik tavsiyalarida soliq xarajatlarini baholashning ikki bosqichi ajratiladi: dastlab imtiyozning fiskal qiymati hisoblanadi, keyin esa uning maqsadga erishishdagi samaradorligi baholanadi [2]. Birinchi bosqichda hisob-kitobning shaffofligi va soliq bazasini aniqlash muhim bo'lsa, ikkinchi bosqichda imtiyoz bo'lmagan sharoitdagi natijani, ya'ni kontrfaktual holatni baholash asosiy muammoga aylanadi. Oddiy «imtiyoz olgan korxonalar ko'proq investitsiya qildi» degan taqqoslash sababiy xulosa uchun yetarli emas, chunki bunday korxonalar dastlabdan yirikroq, rentabelliroq yoki moliyalashtirishga yaqinroq bo'lishi mumkin.

Rivojlanayotgan mamlakatlar bo'yicha IMFning 2024-yilgi qo'llanmasida soliq organlarining imtiyozlar reyestri, riskka asoslangan tekshiruv, manfaatdor idoralar o'rtasida ma'lumot almashish va suiiste'molni oldini olishdagi roli alohida ko'rsatilgan [5]. Bu yondashuv imtiyozlarning iqtisodiy samarasi bilan bir qatorda ularni boshqarish xarajatlari va soliq to'lovchilar uchun muvofiqlik xarajatlarini ham hisobga olishni talab qiladi.

OECDning 2026-yilgi investitsion soliq rag'batlari bo'yicha amaliy qo'llanmasida baholash maqsadini aniqlash, ma'lumotlarni yig'ish, to'g'ridan-to'g'ri xarajatlarni hisoblash, qo'shimcha natijani aniqlash, xarajat–foyda tahlilini o'tkazish va islohot variantini ishlab chiqish ketma-ketligi taklif etilgan [3]. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, soliq imtiyozini baholashning to'g'ri birligi ko'pincha soliq turi emas, balki muayyan normaning maqsadi, uning oluvchilari va amal qilish shartlaridir. Masalan, barcha korxonalar uchun umumiy foyda solig'i chegirmasi bilan yangi texnologiyaga investitsiya kiritgan korxona uchun shartli chegirma bir xil instrument emas.

O'zbekistonning 2026–2028-yillarga mo'ljallangan fiskal strategiyasi o'rta muddatli budjet rejalashtirish kontekstini beradi [6]. Soliq qo'mitasi 2025-yilgi soliq-budjet siyosati doirasida ayrim QQS imtiyozlarini bekor qilish va boshqa soliq normalarini qayta ko'rib chiqish masalalarini e'lon qilgan [7]. Bu holat imtiyozlar tizimi doimiy ravishda o'zgarib borishini, demak, ularning ta'sirini soliq siyosatining boshqa o'zgarishlaridan ajratib baholash zarurligini ko'rsatadi.

Adabiyotlar sharhi asosida uchta tadqiqot bo'shlig'i aniqlanadi. Birinchisi — imtiyozning hisobotdagi summasi va budjetga sof fiskal ta'siri o'rtasidagi tafovutning amaliy tahlillarda yetarlicha yoritilmasligi. Ikkinchisi — investitsiya va bandlikning yalpi ko'rsatkichlari bilan imtiyoz sababli yuzaga kelgan qo'shimcha natijalar aralashtirilishi. Uchinchisi — soliq imtiyozini saqlash yoki

2026-yil, noyabr.
№11-son.
ISSN: 3060-5245

bekor qilish masalasi to‘g‘ridan-to‘g‘ri subsidiya, kafolat yoki maqsadli grant kabi muqobil instrumentlar bilan muntazam taqqoslanmasligidir. Ushbu maqola mazkur bo‘shliqlarni konseptual model va shartli hisob-kitob orqali tizimlashtiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda normativ-huquqiy va institutsional tahlil, tavsifiy statistika, qiyosiy baholash, ssenariy modellashtirish hamda ko‘p mezonli qaror tahlili usullaridan foydalanildi. Axborot bazasini O‘zbekiston Hisob palatasining 2025-yilgi davlat budjeti ijrosi bo‘yicha ochiq xulosasi, Iqtisodiyot va moliya vazirligining fiskal strategiyasi, Soliq qo‘mitasining rasmiy axborotlari hamda IMF va OECD metodologik hujjatlari tashkil etadi [1], [8]. Maqolada individual soliq to‘lovchilarning maxfiy deklaratsiya ma’lumotlari ishlatilmagan; shu sababli keltirilgan ssenariylar O‘zbekiston iqtisodiyotining baholangan real parametrlarini emas, taklif etilayotgan metodning qanday ishlashini ko‘rsatuvchi shartli misollardir.

Birinchi bosqichda soliq xarajati uchun bazaviy soliq rejimi belgilanadi. Har bir imtiyozga yagona identifikator, huquqiy asos, soliq turi, amal qilish muddati, maqsad, oluvchi toifa, hisoblash usuli va ma’lumotlar manbasi biriktiriladi. Soliq xarajatlari reyestrida bir imtiyozning bir nechta soliq turlariga ta’siri alohida ko‘rsatilishi, ammo umumlashtirishda ikki marta hisoblashning oldi olinishi lozim. Qonunchilikdagi barcha soliqdan ozod qilishlar avtomatik tarzda soliq xarajati emas: ba’zilari soliq bazasining chegarasini belgilovchi bazaviy norma bo‘lishi mumkin.

Ikkinchi bosqichda statik boy berilgan daromad hisoblanadi. Soddalashtirilgan holatda TE_static = T(B; τ_baseline) − T(B; τ_preferential), bu yerda B — o‘zgarmas deb faraz qilingan soliq bazasi, T — soliq majburiyati funksiyasi, τ — tegishli stavka yoki rejim. Ushbu yondashuv xulq-atvor o‘zgarishini hisobga olmaydi. Masalan, imtiyoz bekor qilinganda investitsiya qisqarishi, iste’mol narxi o‘zgarishi yoki soliq to‘lovchi faoliyatini qayta tashkil etishi mumkin. Shuning uchun statik soliq xarajati to‘liq undirilishi mumkin bo‘lgan qo‘shimcha daromad degani emas [2], [4].

Uchinchi bosqichda siyosatning sababiy ta’siri aniqlanadi. Imtiyozning qo‘shimcha investitsiya samarasi ΔI = I(1) − I(0) orqali ifodalanadi: I(1) — imtiyoz mavjud sharoitdagi investitsiya, I(0) — ayni subyekt imtiyozsiz sharoitda amalga oshirishi mumkin bo‘lgan investitsiya. I(0) kuzatilmaydi; uni mos nazorat guruhi, farqlar farqi (difference-in-differences), regressiya uzilishi yoki moslashtirish usullari yordamida baholash talab qilinadi. Agar nazorat guruhi tanlanmagan bo‘lsa, investitsiyaning yalpi o‘sishini imtiyozning natijasi sifatida taqdim etish mumkin emas.

To‘rtinchi bosqichda fiskal qaytim koeffitsienti K_F = ΔR / C shaklida aniqlanadi. Bu yerda ΔR — imtiyoz bilan bog‘liq qo‘shimcha soliq tushumi, C — baholash davrida imtiyozning hisoblangan fiskal qiymati. K_F ko‘rsatkichi 1 dan kichik bo‘lishi imtiyoz albatta samarasiz degani emas: ta’lim, ekologiya yoki

2026-yil, noyabr.
№11-son.
ISSN: 3060-5245

bandlik kabi ijtimoiy foydalar fiskal tushum bilan to‘liq o‘lchanmaydi. Shu bilan birga, ΔR ni hisoblashda foyda solig‘i, QQS va ish haqi soliqlari bo‘yicha takroriy hisoblashga, davrlar farqiga va to‘lovlarning vaqt qiymatiga e’tibor berish zarur.

Beshinchi bosqichda iqtisodiy va ijtimoiy natijalar alohida panelda baholanadi: qo‘shimcha xususiy investitsiya (ΔI), qo‘shimcha barqaror ish o‘rinlari (ΔE), bir ish o‘rniga to‘g‘ri keluvchi fiskal xarajat (C/ΔE), yangi investitsiyaning fiskal xarajatga nisbati (ΔI/C), qo‘shimcha budjet tushumi (ΔR), maqsadli guruh qamrovi va imtiyozdan foydalanishdagi konsentratsiya. Mazkur ko‘rsatkichlar bir-birini to‘liq almashtirmaydi. Masalan, ish o‘rinlari soni oshgani bilan ish haqi va mehnat unumdorligi pasaygan bo‘lishi mumkin.

Oltinchi bosqichda ko‘p mezonli baholash amalga oshiriladi. Har bir imtiyoz 0 dan 100 ballgacha bo‘lgan oltita mezon bo‘yicha baholanadi: fiskal qaytim (25%), qo‘shimcha iqtisodiy natija (25%), bandlik va ijtimoiy samara (15%), manzillilik va tenglik (15%), shaffoflik (10%), suiiste’mol xavfini boshqarish (10%). Integral indeks $S = \Sigma(w_j \times s_j)$ formulasi asosida hisoblanadi. Vaznlar maqolada metodni ko‘rsatish uchun muallif tomonidan taklif etilgan; ular ekspert so‘rovi yoki empirik validatsiya natijasi sifatida talqin qilinmaydi.

Yettinchi bosqichda imtiyoz to‘g‘ridan-to‘g‘ri budjet subsidiyasi, grant, davlat kafolati yoki umumiy stavkani pasaytirish kabi muqobil siyosat vositalari bilan solishtiriladi. Muqobil variantlarning bir xil maqsadli ko‘rsatkichga erishish xarajatlari, ma’muriy soddaligi, qamrovi va nazorat imkoniyatlari qiyoslanadi. Soliq imtiyozi faqat tarixan qo‘llanilgani uchun emas, balki muqobil variantlarga nisbatan maqsadga erishishning asoslangan usuli bo‘lgani uchun saqlanishi kerak[3],[4].

1-jadval

Soliq imtiyozlari samaradorligini baholash uchun ko‘rsatkichlar tizimi (muallif taklifi)

Ko‘rsatkich	Hisoblash yoki mazmuni	Talqin / ehtiyot sharti
Statik soliq xarajati	Bazaviy va imtiyozli soliq majburiyatlari farqi	Xulq-atvor o‘zgarishi hisobga olinmaydi
Fiskal qaytim	$\Delta R / C$	Sof ijtimoiy foydaga teng emas
Investitsiya qo‘shimchaligi	$\Delta I / C$	Faqat kontrfaktual baholashda ishonchli
Bandlik samarasi	$C / \Delta E$	Ish o‘rni sifati bilan to‘ldiriladi
Manzillilik	Maqsadli oluvchilar ulushi	Yirik oluvchilar konsentratsiyasi tekshiriladi
Boshqaruv sifati	Reyestr, audit, ochiqlik, sunset	Normativ va ma’muriy mezon

TAHLIL VA NATIJALAR

Hisob palatasining 2025-yil yakunlari bo‘yicha rasmiy axborotiga ko‘ra, davlat budjeti daromadlari 359,8 trln so‘m, xarajatlari 383,9 trln so‘m, soliq

2026-yil, noyabr.
№11-son.
ISSN: 3060-5245

imtiyozlaridan foydalanish summasi 120,1 trln so‘m, bojxona imtiyozlari summasi esa 57,6 trln so‘mni tashkil etgan [1]. Soliq imtiyozlaridan foydalanishning davlat budjeti daromadlariga nisbati tavsifiy tarzda 33,4 foizni tashkil etadi (120,1 / 359,8 × 100). Biroq bu ulush «imtiyozlar bekor qilinsa, budjet daromadi 33,4 foizga ortadi» degan xulosani anglatmaydi. Hisob-kitobning mazmuni — imtiyozlar ko‘lamining budjet bilan solishtirgandagi miqyosini ko‘rsatish, xolos.

2025-yilga oid soliq va bojxona imtiyozlari alohida statistik toifalar sifatida berilgan. Ularni qo‘shib, yagona sof soliq xarajati deb ko‘rsatishdan oldin qamrov, baholash usuli va imtiyozlar o‘rtasidagi kesishuv tekshirilishi lozim. Soliq imtiyozining hisobotdagi summasi soliq to‘lovchining haqiqiy foydasi, fiskal xarajat yoki qo‘shimcha undirilishi mumkin bo‘lgan daromad bilan har doim bir xil bo‘lavermaydi. Aynan shu sababli soliq xarajatlari hisobotini tayyorlashda «hisobotda foydalanilgan imtiyoz», «statik boy berilgan daromad» va «xulq-atvor reaksiyasini hisobga olgan sof fiskal ta’sir» alohida ustunlarda ko‘rsatilishi maqsadga muvofiq.

Soliq qo‘mitasining 2026-yil mart oyidagi xabarida 2025-yilda ishlab chiqarish faoliyati bilan shug‘ullanuvchi 61 598 ta yuridik shaxs tomonidan 120,2 trln so‘mdan ortiq soliq to‘langani, ajratib ko‘rsatilgan 20 ta yirik soliq to‘lovchining foydalanilgan soliq imtiyozlari 2,3 trln so‘mdan oshgani qayd etilgan [8]. Bu fakt soliq to‘lovchilarning guruhlari kesimida imtiyozlar konsentratsiyasini alohida kuzatish zarurligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, 20 ta korxona ko‘rsatkichi butun mamlakatdagi imtiyozlar konsentratsiyasi haqida to‘liq xulosa chiqarish uchun yetarli emas.

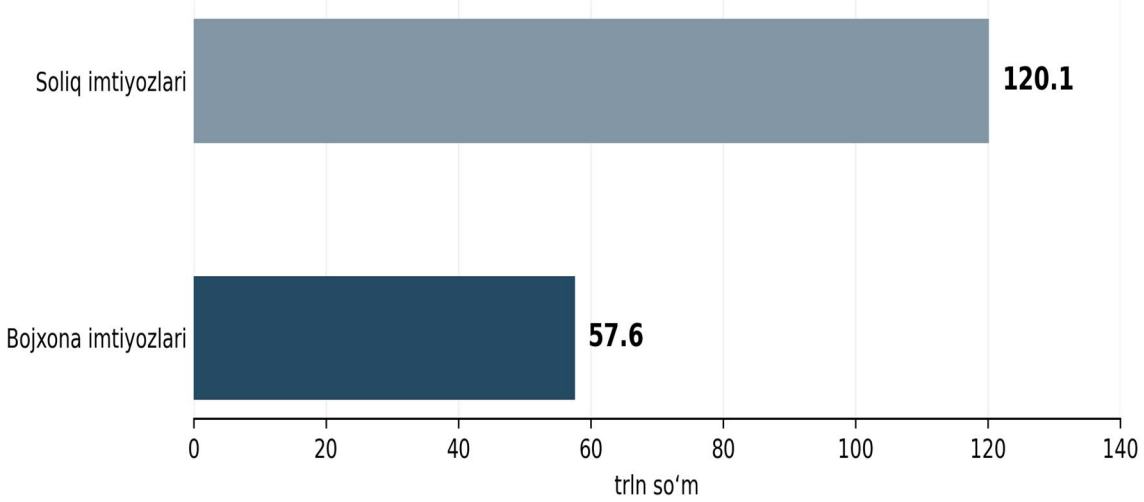
2-jadval

2025-yil bo‘yicha tanlangan rasmiy fiskal ko‘rsatkichlar

Ko‘rsatkich	Miqdor	Manba va talqin
Davlat budjeti daromadlari	359,8 trln so‘m	Hisob palatasi [1]
Davlat budjeti xarajatlari	383,9 trln so‘m	Hisob palatasi [1]
Foydalanilgan soliq imtiyozlari	120,1 trln so‘m	Hisobot summasi, sof yo‘qotish emas [1]
Foydalanilgan bojxona imtiyozlari	57,6 trln so‘m	Alohida toifa, ikki marta hisoblash tekshiriladi [1]
Soliq imtiyozlari / budjet daromadlari	33,4 %	Muallif hisob-kitobi; tavsifiy nisbat

Fiskal tahlilning muhim natijasi shundaki, imtiyozlar turli iqtisodiy vazifalarni bajaradi va ularni yagona ko‘rsatkich bilan baholash noto‘g‘ri qarorlarga olib kelishi mumkin. Investitsiyani rag‘batlantirishga mo‘ljallangan foyda solig‘i chegirmasi uchun asosiy natija qo‘shimcha asosiy kapital qo‘yilmasi bo‘lsa, ijtimoiy maqsadli QQS imtiyozida narxning iste’molchiga o‘tishi va kam ta’minlangan guruhning foydasi muhimroqdir. Hududiy imtiyozlar uchun ish o‘rinlari va hududiy qo‘shimcha qiymat, ekologik imtiyozlar uchun energiya tejamkorligi yoki emissiyaning kamayishi ustuvor indikator bo‘lishi mumkin.

2026-yil, noyabr.
№11-son.
ISSN: 3060-5245

Manba: Hisob palatasi ma’lumotlari asosida tayyorlangan.

1-rasm. 2025-yilda foydalanilgan soliq va bojxona imtiyozlari

2025-yilgi soliq siyosatiga oid rasmiy axborotda ayrim QQS imtiyozlarini qayta ko‘rib chiqish ko‘zda tutilgani [7], 2026-yilda ayrim mol-mulk va yer solig‘i imtiyozlarining maqsadli ko‘rsatkichlar bilan bog‘lanishi haqida ma’lumot berilgani [9] imtiyozlarni natija bilan shartlash yo‘nalishining amaliy ahamiyatini tasdiqlaydi. Bunda maqsadli mezonlar faqat aylanma yoki xodimlar soniga bog‘lanib qolmasligi, imtiyozning dastlabki vazifasi va iqtisodiy qo‘shimchaligini ham aks ettirishi kerak.

3-jadval

Soliq xarajatlarini maqsad bo‘yicha baholash matritsasi

Imtiyoz guruhi	Asosiy natija	Tekshiruv savoli
Investitsion	Qo‘shimcha kapital qo‘yilmasi, mahsuldorlik	Investitsiya imtiyozsiz ham yuz berarmidi?
Ijtimoiy	Narx, iste’mol va qamrov	Foyda haqiqatan maqsadli guruhga o‘tdimi?
Hududiy	Yangi barqaror ish o‘rinlari	Faoliyat boshqa hududdan ko‘chirilmaganmi?
Ekologik	Energiya tejalishi, emissiya	Natija o‘lchanadigan va tekshiriladiganmi?
Tarmoq	Qo‘shimcha qiymat va eksport	Imtiyoz raqobatni cheklamayaptimi?

Manba: muallif ishlanmasi.

Metodning amaliy qo‘llanishini ko‘rsatish uchun to‘rtta shartli siyosat varianti modellashtirildi. A — keng qamrovli soliq ta’tili; B — investitsiya hajmi va ish o‘rinlari bo‘yicha aniq shartlarga ega maqsadli imtiyoz; C — natijaga erishish tasdiqlangandan keyin qo‘llanadigan shartli imtiyoz; D — soliq imtiyozi o‘rniga bevosita budjet granti. Barcha qiymatlar muallif tomonidan metodik misol sifatida tanlangan, O‘zbekiston bo‘yicha kuzatilgan real ma’lumot yoki prognoz emas. To‘rtta variant bir xil maqsadga — qo‘shimcha investitsiya va bandlikni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan deb faraz qilindi.

2026-yil, noyabr.
№11-son.
ISSN: 3060-5245

Ssenariylarda fiskal qiymat mos ravishda 100, 75, 60 va 70 shartli birlik, qo‘shimcha investitsiya 150, 180, 165 va 170 birlik, qo‘shimcha soliq tushumi esa 18, 24, 27 va 26 birlik deb olindi. Shunga ko‘ra fiskal qaytim koeffitsienti A variantida 0,18; B da 0,32; C da 0,45; D da 0,37 ga teng. C varianti eng yuqori fiskal qaytimga ega bo‘lsa-da, uning umumiy afzalligi faqat mazkur koeffitsient bilan hal qilinmaydi: maqsadli guruhning qamrovi, tekshirish xarajatlari, huquqiy aniqlik va siyosatni amalga oshirish qulayligi ham inobatga olinishi lozim.

Ssenariylar natijasi keng qamrovli imtiyozlarning har doim ham eng samarali variant emasligini ko‘rsatadi, biroq ularni real siyosat uchun universal reyting sifatida qabul qilib bo‘lmaydi. Masalan, shartli imtiyozning yuqori qaytimi tanlangan farazlar natijasidir; agar natijani tasdiqlash xarajatlari yoki investitsiyaning kechikishi katta bo‘lsa, variantlar o‘rtasidagi ustunlik o‘zgarishi mumkin. Shuning uchun siyosat tanlovi sezgirlik tahlili bilan birga amalga oshirilishi zarur.

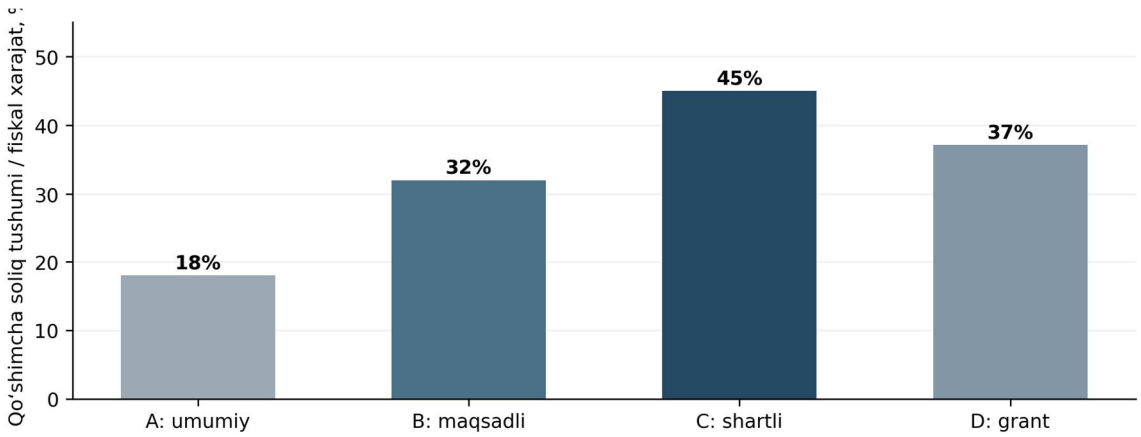
4-jadval

Soliq imtiyozlarini optimallashtirishning shartli ssenariylari

Ssenariy	Fiskal xarajat, birlik	Qo‘shimcha investitsiya, birlik	Yangi ish o‘rni, ta	Qo‘shimcha tushum, birlik	K_F
A. Umumiy imtiyoz	100	150	900	18	0,18
B. Maqsadli imtiyoz	75	180	1 200	24	0,32
C. Shartli imtiyoz	60	165	1 100	27	0,45
D. Budjet granti	70	170	1 150	26	0,37

Manba: muallif hisob-kitobi.

Izoh: 4-jadvaldagi barcha qiymatlar sun’iy shartli misol; ular rasmiy statistika, haqiqiy korxonalar ma’lumoti yoki ekonometrik baholash natijasi emas. D variantida C soliq xarajati emas, balki to‘g‘ridan-to‘g‘ri budjet xarajatidir; u faqat muqobil instrument sifatida kiritilgan.

Manba: muallif hisob-kitobi.

2-rasm. Shartli ssenariylar bo‘yicha fiskal qaytim koeffitsienti

2026-yil, noyabr.
№11-son.
ISSN: 3060-5245

Soliq imtiyozlari portfelini optimallashtirishda fiskal qaytimning o‘zi yetarli emasligi sababli ko‘p mezonli indeks qo‘llandi. Yuqorida keltirilgan oltita mezon bo‘yicha muallifning illustrativ ballari berilib, belgilangan vaznlar asosida umumiy indeks hisoblandi. Ushbu ballar ekspert baholashning haqiqiy natijalari emas; ular qaror mexanizmini namoyish etadi. Real amaliyotda ballar ochiq metodika, audit qilinadigan indikatorlar va manfaatlar to‘qnashuvini cheklovchi tartib asosida shakllantirilishi kerak.

Baholashning operatsion talqini quyidagicha taklif qilinadi: 80–100 ball — samarali va shaffof instrumentni saqlash hamda monitoringni davom ettirish; 65–79 ball — parametrlarini yaxshilash va maqsadli guruhini aniqlashtirish; 50–64 ball — vaqtincha cheklash, chuqurlashtirilgan audit va qayta baholash; 0–49 ball — bekor qilish yoki boshqa instrument bilan almashtirish masalasini ko‘rib chiqish. Bu chegaralar me’yoriy-huquqiy talab emas, tadqiqotda taklif etilayotgan boshqaruv qoidasidir.

5-jadval

Ko‘p mezonli baholashning shartli natijalari

Mezon	Vazn	A	B	C	D
Fiskal qaytim	25%	30	60	80	70
Qo‘shimcha natija	25%	25	70	80	75
Ijtimoiy samara	15%	40	70	75	80
Manzillilik	15%	30	75	85	80
Shaffoflik	10%	35	70	85	90
Risk nazorati	10%	25	65	80	85
Jami indeks	100%	30.2	67.8	80.5	77.8

Hisoblangan indekslar A — 30,3; B — 67,8; C — 80,5; D — 77,8 ballni tashkil etadi (yaxlitlangan). Mazkur natijalar asosida A variantini qayta ko‘rib chiqish, B va D variantlarini maqsadli takomillashtirish, C variantini esa pilot baholash uchun ustuvor deb belgilash mumkin. Lekin ballar shartli tanlanganligi bois bu tavsiya real soliq imtiyozlarini bekor qilish haqidagi dalil emas; modelni ma’lumotlar bilan to‘ldirish uchun ko‘rsatma hisoblanadi.

Olingan metodik natijalar soliq imtiyozlarini «qisqartirish yoki saqlash» kabi ikki variantli qaror bilan cheklash yetarli emasligini ko‘rsatadi. Fiskal samaradorlikni oshirishning birinchi yo‘nalishi imtiyozlarning huquqiy inventarizatsiyasi va yagona reyestrini yaratishdir. Reyestrda norma, imtiyoz turi, boshlanish va tugash sanasi, maqsadli oluvchi, foydalangan subyektlar soni, hisobot summasi, hisoblangan statik soliq xarajati va samaradorlik ko‘rsatkichlari bog‘langan holda aks etishi zarur. Bunday tuzilma parlament, audit organlari va jamoatchilikka bir xil tushunchalar asosida axborot taqdim etish imkonini beradi [4], [5], [10].

2026-yil, noyabr.
№11-son.
ISSN: 3060-5245

Ikkinchi yo‘nalish — imtiyozlarni natijaga bog‘lash. Faqat ma’lum tarmoq yoki hududga mansublik imtiyoz olish uchun yetarli mezon bo‘lmasligi mumkin. Investitsiya rag‘batida yangi uskuna xaridi, ish o‘rni yaratish, mehnat unumdorligi, eksport diversifikatsiyasi va texnologik yangilanish kabi oldindan belgilangan indikatorlar qo‘llanishi mumkin. Biroq qat’iy indikatorlar kichik korxonalar yoki uzoq muddatli innovatsion loyihalarni asossiz chetlatmasligi uchun moslashuvchan chegaralar, o‘tish davri va apellyatsiya tartibi ham ishlab chiqilishi lozim.

Uchinchi yo‘nalish — imtiyozlarning amal qilish muddatini cheklash (sunset clause). Bunday qoida imtiyozni avtomatik bekor qilishdan ko‘ra, uning muddat tugashidan oldin natijadorlik bahosidan o‘tishini ta’minlaydi. OECD 2026-yilda soliq xarajatlarini budjet jarayoniga kiritish, davriy baholash va vaqt chegaralarini izchil qo‘llashni muhim yo‘nalish sifatida ko‘rsatadi [4]. O‘zbekiston uchun har bir yangi imtiyoz bo‘yicha dastlabki baholash sanasi, maqsadli ko‘rsatkichlar va javobgar organ oldindan belgilanadigan tartib maqsadga muvofiq.

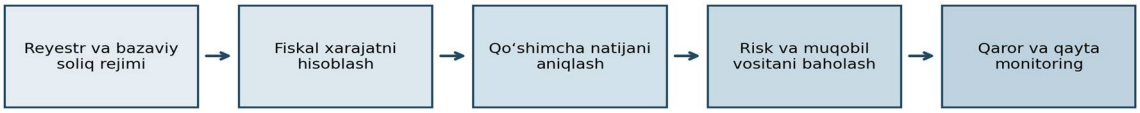
To‘rtinchi yo‘nalish — soliq ma’murchiligi va budjet boshqaruvining axborot tizimlarini integratsiyalash. Elektron hisobvaraq-fakturalar, foyda solig‘i deklaratsiyalari, bandlik ma’lumotlari, bojxona axboroti, investitsiya hisobotlari va davlat xaridlari reyestri tegishli huquqiy himoya ostida bog‘lansa, imtiyozdan foydalanuvchining maqsadli ko‘rsatkichlarga erishishi ancha aniqlik bilan tekshiriladi. Shu bilan birga, ma’lumotlardan foydalanish qonuniyligi, shaxsga doir ma’lumotlarni himoya qilish va audit izi mexanizmlari qat’iy ta’minlanishi lozim. IMF soliq organlarining riskka asoslangan nazoratdagi rolini aynan shu sababli ustuvor deb hisoblaydi [5]. Hisob palatasining soliq tushumlari to‘liqligi bo‘yicha auditi ham ma’murchilikdagi nazorat va ma’lumotlar sifatining ahamiyatini ko‘rsatadi [11]. OECDning soliq hamkorligi bo‘yicha 2025-yilgi hisobotida ham axborot almashinuvi va ma’muriy salohiyatni mustahkamlash masalalari yoritilgan [12].

Beshinchi yo‘nalish — soliq imtiyozini bevosita budjet xarajati bilan taqqoslash. Masalan, energiya tejamkor uskuna xaridini rag‘batlantirish uchun soliq chegirmasi berish, investitsiya grantini ajratish yoki imtiyozli kredit foizini qoplash turlicha ma’muriy va fiskal oqibatlarga ega. Soliq to‘lamayotgan yangi korxona foyda solig‘i chegirmasidan darhol foydalana olmasligi mumkin, lekin maqsadli grantdan foydalana oladi. Aksincha, umumiy grant murakkab tanlov jarayonini talab qilishi mumkin. Optimal instrument maqsadli natijaga erishishning eng past ijtimoiy xarajati bilan tanlanadi. O‘zbekistonda ijtimoiy infratuzilma obyektlarini qurish xarajatlarining foyda solig‘i bazasida hisobga olinishi bo‘yicha 2026-yildagi rasmiy sharh ham soliq rag‘batining maqsadi va hisoblash bazasini aniq belgilash zarurligini ko‘rsatadi [13].

Oltinchi yo‘nalish — baholashda adolat va hududiy muvozanatni hisobga olish. Soliq imtiyozining yalpi investitsiya hajmi yuqori bo‘lishi mumkin, ammo uning asosiy foydasi bir nechta yirik subyektlarda to‘planib qolsa, kichik biznesning raqobat imkoniyatlari cheklanishi ehtimoli bor. Shuning uchun

imtiyoz oluvchilar ulushi, eng yirik 10 yoki 20 oluvchining jami qiymatdagi ulushi, hududlar va korxona hajmi bo‘yicha taqsimot muntazam ochiqlanishi kerak. Soliq qo‘mitasining ishlab chiqaruvchi yirik soliq to‘lovchilari haqidagi ma’lumotlari bunday kesimlarning foydaliligini ko‘rsatadi [8].

Yettinchi yo‘nalish — islohotlarning oldindan e’lon qilinishi va huquqiy barqarorlik. Imtiyozni kutilmaganda bekor qilish avvalgi investitsiya qarorlariga salbiy ta’sir qilishi, kontraktlar va pul oqimlari rejasini buzishi mumkin. Shu sababli baholash natijasida samarasiz imtiyoz aniqlansa ham, uni bekor qilish jadvali, o‘tish davri va amaldagi investitsiya majburiyatlari bilan bog‘liq qonuniy kafolatlar ko‘rib chiqilishi zarur. Iqtisodiy natijadorlik va investorlar uchun oldindan bashorat qilinadigan soliq muhiti bir-biriga zid emas.

3-rasm. Soliq xarajatlari bo‘yicha dalillarga asoslangan qaror qabul qilish sikli (muallif modeli)

Tadqiqotning cheklovlari aniq: rasmiy agregat ko‘rsatkichlar imtiyozlarning individual turlari bo‘yicha statik xarajatni, foydalanuvchilar tarkibini yoki kontrfaktual ta’sirni to‘liq ochib bermaydi. Shuning uchun maqolada taqdim etilgan ssenariy va reytinglar normativ taklifni tasvirlash vazifasini bajaradi; ular ekonometrik tekshiruvdan o‘tgan mamlakat miqyosidagi ta’sir bahosi emas. Keyingi tadqiqotlar uchun imtiyoz olgan va olmagan soliq to‘lovchilarning yillik panel ma’lumotlari, imtiyoz joriy etilgan sana va aniq muvofiqlik mezonlari talab etiladi.

XULOSA VA AMALIY TAKLIFLAR

Birinchidan, soliq imtiyozining hisobotdagi summasi uning davlat budjetiga sof fiskal ta’siriga tenglashtirilmasligi kerak. O‘zbekistonning 2025-yilgi rasmiy ma’lumotlarida qayd etilgan 120,1 trln so‘mlik soliq imtiyozlari fiskal monitoringning dolzarbligini namoyon etadi, ammo mazkur summa to‘liq undirib olinishi mumkin bo‘lgan daromad sifatida talqin qilinmaydi. Imtiyozlarni baholash bazaviy soliq tizimi, statik boy berilgan daromad, xulq-atvor reaksiyasi va qo‘shimcha iqtisodiy natijalarni ajratishni talab qiladi.

Ikkinchidan, har bir soliq imtiyozi uchun yagona elektron pasport va soliq xarajatlari reyestrini shakllantirish taklif etiladi. Pasportda huquqiy asos, amal qilish muddati, maqsad, oluvchi toifa, fiskal qiymat, maqsadli ko‘rsatkichlar, mas’ul idora, baholash sanasi va audit xulosasi aks etishi kerak. Bu tizim takroriy imtiyozlarni aniqlash va budjet hujjatlarida soliq xarajatlarini ochiq ko‘rsatish imkonini beradi.

Uchinchidan, yirik fiskal qiymatga ega imtiyozlarni ustuvor tartibda kontrfaktual baholash taklif etiladi. Dastlab tavsifiy indikatorlar, keyin mos nazorat guruhi asosida farqlar farqi yoki boshqa kvazi-eksperimental usullar qo‘llanishi lozim. Qo‘shimcha investitsiya, bandlik, fiskal qaytim va taqsimot samaralari birgalikda o‘lchanishi, siyosatning haqiqiy qo‘shimcha natijasi yalpi o‘sishdan ajratilishi zarur.

To‘rtinchidan, imtiyozlar portfelini boshqarishda oltita mezonli integral baholash va «saqlash — qayta loyihalash — chuqur audit — bekor qilish» matritsasini pilot tartibda sinovdan o‘tkazish tavsiya etiladi. Taklif etilgan vazn va chegaralar amaliyotga joriy etilishidan oldin ekspert muhokamasi, ma’lumotlar bilan kalibrlash va sezgirlik tahlili orqali tekshirilishi kerak.

Beshinchidan, yangi soliq imtiyozlari uchun muddatli amal qilish, oldindan belgilangan natijadorlik indikatorlari va bevosita budjet xarajatlari bilan majburiy qiyosiy baholash tartibini qo‘llash maqsadga muvofiq. Natijada fiskal resurslar iqtisodiy qo‘shimchaligi yuqori, ijtimoiy jihatdan manzilli va ma’muriy nazorati ta’minlangan instrumentlarga yo‘naltiriladi. Mazkur takliflar soliq siyosatining rag‘batlantiruvchi vazifasini saqlagan holda budjet shaffofligi va fiskal intizomni kuchaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

[1] O‘zbekiston Respublikasi Hisob palatasi. O‘zbekiston Respublikasi Davlat budjeti va Davlat maqsadli jamg‘armalari budjetlarining 2025-yildagi ijrosi to‘g‘risidagi hisobot tashqi audit va baholashdan o‘tkazildi. 2026. https://ach.gov.uz/uz/events-nav/news/detail/6a4227ed3a716b2dfd44e3e9

[2] Beer S., Benedek D., Erard B., Loeprick J. How to Evaluate Tax Expenditures. IMF How-To Note No. 2022/005. Washington, DC: International Monetary Fund, 2022. https://doi.org/10.5089/9798400221507.061

[3] OECD. A Practical Guide to Investment Tax Incentives. Paris: OECD Publishing, 2026. https://doi.org/10.1787/427c66a9-en

[4] OECD. Use of Tax Expenditures in Budgeting. OECD, 2026. https://www.oecd.org/en/publications/use-of-tax-expenditures-in-budgeting_545f8b43-en.html

[5] Pecho M., Markov S.E., Wood P.R., Auclair R., Velayos F. Managing Tax Incentives in Developing Countries. IMF Technical Notes and Manuals, 2024. https://doi.org/10.5089/9798400289590.005

[6] O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. 2026–2028-yillarga mo‘ljallangan fiskal strategiya. https://www.imv.uz/media/filestore/fiskal_strategiya_2026-2028_.pdf

[7] O‘zbekiston Respublikasi Soliq qo‘mitasi. Soliq va budjet siyosatining 2025-yilga mo‘ljallangan asosiy yo‘nalishlariga doir qonun ma’qullandi. 19.12.2024. https://gov.uz/oz/soliq/news/view/32373

[8] O‘zbekiston Respublikasi Soliq qo‘mitasi. Ishlab chiqaruvchilar 120 trln so‘mdan ortiq soliq to‘lagan. 10.03.2026. https://gov.uz/oz/soliq/news/view/140954

[9] O‘zbekiston Respublikasi davlat organlari axboroti. Soliq qonunchiligidagi o‘zgarishlar tushuntirilmoqda. 2026. https://gov.uz/oz/urganch/news/view/138410

[10] International Monetary Fund. Manual on Fiscal Transparency: Public Availability of Information. https://www.imf.org/external/np/fad/trans/manual/sec02a.htm

[11] O‘zbekiston Respublikasi Hisob palatasi. Yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va soliq tushumlarining to‘liqligini ta’minlash bo‘yicha audit o‘tkazildi. 02.01.2025. https://ach.gov.uz/uz/events-nav/news/detail/6a8e88015795f7ed7e85d6cb

[12] OECD. Tax Co-operation for Development: Progress Report on 2024. Paris: OECD Publishing, 2025. https://doi.org/10.1787/cf95c967-en

[13] O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. O‘zbekistonda investorlar uchun infratuzilmani moliyalashtirishda soliq imtiyozlari kengaytirildi. 2026. https://www.digital.gov.uz/oz/miit/news/view/153388

2026-yil, noyabr. №11-son.

Mas’ul muharrir: Beglayev Uchqun
Musahhih: Boltayev Nurali
Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas’ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru
Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal
Telefon raqami: +998939018320, +998934393000
Jurnal rasmiy sayti: https://www.agrobiznesjournal.uz

“Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo‘jaligi fanlari bo‘yicha “Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxati”ga kiritilgan.

“Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669225** reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №083688

Manzilimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko‘chasi, 2-uy